

Экологическое образование в дополнительном образовании

Бүгүн биир дойдулаахпыт, Республика тыа хаһаайыстыбатын саталлаах салайааччытын, ыччат сүбэһитин, СР үтүөлээх агронома Семен Гаврильевич Жирков 100 сылын туолар күнүгэр муһуннубут. Тыа хаһаайыстыбатыгар урут үлэлии сылдыбыт уонна билигин үлэлии сылдыар дьоммутун идэлээх күннүтүнэн эбүрдэлиибит!

Семен Гаврильевич Жирков 1922 сыллаахха Саха АССР Кэбээйи оройуонун Мукучу нэһилиэгэр бааһынай дьиэ кэргэнигэр төрөөбүтэ. 1943 с. Дьокуускайдаагы тыа хаһаайыстыбатын техникумун бүтэрбитэ. 1952 сылтан Петр Алексеев аатынан колхоз председателинэн талыллан үлэлээбитэ. Ити колхоз 1967 сыллаахха совхоз буолбута, онно директорынан анаммыта. Петр Алексеев аатынан совхоз республика биир бастын рентабельнай хаһаайыстыбата буолар. Совхозка сүөһү аһылыгын туруктаах базатын үөскэтэргэ, толору механизациялааһыт, рабочайдар олоһоллоругар уонна үлэлииллэригэр культурнай олох-дьаһах усулуобуйалаах бөдөн фермалары туттаран үлэбэ киллэрбитэ.

Семен Гаврильевич элбэх бириэмэтин производствоньы механизациялааһынна, илии ыарахан үлэтин чэпчэтиигэ биэрэрэ. Кини хайа баҕарар производство көрүгэр саҥа бастын ньымалары киллэрэрэ. Ол иһин дьон үлэбэ интэриэһэ улахан буолара, дьон баҕаран туран үлэлиирэ.

Семен Гаврильевич Жирков Саха сириг тыатын хаһаайыстыбатыгар уһуннук үлэлээбит колхоһу, онтон совхоһу үйэ анарын устата уларыйбакка салайбыта, сананы, бастынгы олохтоон үрдүк кирбиилэри ылаттаабыт, биир тарбахха баттанар аграрник- салайааччы быһыытынан билигини көлүөнэбэ билиһиннэриэхтээхпит. Билигин урукку барыта уларыйбытын, тыа хаһаайыстыбатыгар бааһынай, чааһынай, кэтэх хаһаайыстыбалар баар буолбуттарын, совхозтар эстибиттэрин иһин, үүнэр-үөскүүр көлүөнэ уруккуну, олорон ааспыт ааспыт олохпут историятын билэрэ наада.

Оҕолор айылҕаттан бэриллибит дьобурдарын аһан, сайыннаран, олох араас ирдэбиллэригэр киэн билиилээх, сатабыллаах, ыччаты иитэн таһаарар сыалтан- сороктан үөрэнээччилэр дьиэлэрэ 1991 сыллаахха тэриллибитэ. Аан бастаан оҕолору техническэй идэлэргэ уһуйууну Виктор Анатольевич Вуколов радиотехническэй куруһуогу тэрийиититтэн сагаламмыта. Кини Коломенскайдаагы педагогическай институту бүтэрээт, 1968 сыллаахха Саха сиригэр Кэбээйи улууһугар Танара орто оскуолатыгар физика учууталынан

ананан кэлэн үлэлэбитэ. Виктор Анатольевич олорор дьиэтигэр техникаҕа, физикаҕа сыһыаннаах, интэриэстээх оҕолору ыңыран дьарыктыыра.

Алексей Алексеевич Степанов туруорсуутунан уонна салайыытынан 1993 сыллаахха куруһуоктар үлэлиллэригэр анаан элбэх кабинеттардаах дьиэ туттарбыта. Бэйэтэ директорынан үлэлээбитэ уонна радиотехническэй куруһуогу салайан үлэлэппитэ. Кылгас кэм иһигэр элбэҕи онорбута, ситиспитэ. Үөрэппит оҕолоро быыстапкаларга мэлдьи бастыңнар ахсааннарыгар сылдыбыттара.

1994 сылтан эбии үөрэхтээһин салайаачытынан туспа көрүүлээх- истиилээх, үлэҕэ бэриниилээх, биолог учуутал Самсонова Мария Иннокентьевна анаммыта. Кини сатабыллаах, мындыр үлэтин түмүгэр Дьобур кыһатын материалнай- техническэй базата бөһөргөөбүтэ, ытыллар үлэлэр ис хоһоонноро кэнээбитэ, дьиэ ис-тас көрүнгэ тупсарыллыбыта, сана куруһуоктар тэриллибиттэрэ. Сайынны кэмнэ үөрэнээччилэр дьарыктаах буолууларын, чэбдигириилэрин уонна сынньаланнарын тэрийбитэ.

2003 сылтан саас директорынан эдэр салайааччы Левчикова Марфа Васильевна анаммыта.

2007 сыллаахха Сайылыктаабы оҕо дьиэтэ Саха Республикатын эбии үөрэхтээһинин киинин экспериментальной площадката буолбута. Эмиэ бу сылтан саҕалаан кыра кылаас оҕолоругар экологическай бырайыактарга куустатаабы куонкурус ытыллыбыта. Кэлин бу куонкурус, биһиги салайыыбытынан, сылын аайы тэриллэр буолбута.

2008 сыллаахха тыа сирин оҕото сиргэ чугас буолуохтаах, онно сыһыаннаах билиини, сатабыллары, үөрүйэхтэри кыра сааһыттан инэриниэхтээх диэн санааттан кыһынны теплица үлэҕэ киирбитэ. Кулун тутар ыйтан үүнүү хомуйан саҕалыыбыт. Саас нэһилиэнньэҕэ арассаада, күһүн оҕуруот аһын атыылыыбыт. Ону таһынан, биһиги оҕолорбут араас ааксыһаҕа, куонкурустарга, ааҕыларга куруук актыыбынайдык кытталлар.

2010 сыллаахтан Мукучутаабы оҕо дьиэтэ Саха Республикатын министиэристибэтин тирэх тэрилтэтин статусун ылбыта. Онон үлэҕэ сыстаҕас, бэйэтин сааһыгар сөп сатабыллардаах, үлэлии үөрүйэх, үлэлиир баҕалаах оҕону иитии, киһи үлэнэн дьоллонорун, үлэлээх буолуу – олоххо бигэ туруктаах буолуу диэн өйдөбүллэри өйдөтөр бириэмэ ирдэбилэ буоларын бигэргэтэр сыаллаах үлэлии-хамныы сылдыабыт.

Барыта 9 куруһуок үс хайысханан үлэлиир. Коллективпытыгар 15, ол курдук 2 педагог отличник образования РС, 5 педагог высшай категориялаахтар, 2 бастакы категориялаах педагогтар ситиһиилээхтик үлэлии сылдыаллар.

Сайылыктаабы оҕо айымньытын дьэтин иһинэн сайын аайы Дьулуур үлэ-сынньалан лаабыра үлэлиир. Манна оҕолор баҕа өттүлэринэн киирэн, сайынны сынньаланнарын үлэни кытта дьүөрэлииллэр. Лаабырбыт сыала-соруга :

- оҕолор сайынны сынньаланнарын туһалаахтык атааралларын ситиһии
- оҕону үлэбэ иитии
- тулалыыр эйгэбэ харыстабыллаах сыһыаны инэри

Лаабырбыт үс сезон устата үлэлиир, барыта 75 оҕо сылдыар. Учаастакпытыгар оҕуруот аһын арааһын – огурсуу, помидор, хаппыыста, хортуоска, моркуоп, сүбүөкүлэ үүннэрэбит, сайынны сибэккилэри олодобут. Ону оҕолор бэйэлэрэ уу куталлар, үүнэйилэри көрөллөр – харайаллар. Оҕолор сайын устата үлэлээн быдан күүһүрэллэр, эт- хаан өттүнэн сайдаллар. Маны таһынан, биир саастыылаахтарын кытта бодоруһаллар, араас конкурстарга көхтөөхтүк кытталлар. Оҕолор сынньаланнарын СВФУ, Бүлүү педучилищетын студенера практикаларын бараллар. Күн аайы сагаттан сана мероприятиелары, спортивной ооньбуулары ыталлар. Оҕолору айылбаҕа алтыһыннарар, үөрэтэр сыалтан оҕолору экологической походтарга сылдыабыт. Манна оҕолор гербарий, айылба материалын хомуйаллар. Оҕуруот аһын уратытын билэн, оҕолор олоххо быһаччы сыһыаннаах үлэни ыталлар.